ఎదురు తిరిగితే . . .

—అల్లం రాజయ్య

(గత సంచిక తరువాయి)

4

పడమటికెల్లిఅంగిన పొద్దు కడ్డంగ నొసలు మీనపెట్టి కుడిసెయి నడుం మీనేసుకొని ఈ కొసనుంచి ఆ కొసదాక పారసూసిండు కొంరడు. తంగెడు సెట్లు తేకు మొట్లు, నడుమ నల్ల రేను సెట్లు భూమి కన్పించకుంట పెరిగున్నయ్. సెలుక మజ్జెల్నుంచి ఒర్రె[1] కోసింది. అసలది సెలక[1a] నటాన్కి ఈల్లేదు. పిల్లి అడివనాలె.

“రేవుకు దేవాలె గాని భూమికి పేదెక్కడిది? కోమటోన్ని పేదనరాదట— భూమిని బక్కదనరాదట... ఎండకాలమంత మొట్లు మోరల్లు తవ్వి, సెట్లు కొట్టేసి, తూరుపుకెల్లి ఏడెనిమిది బంటాల మట్టి అక్కడ్డంగ[2] పోసి తెట్టెగడితె అయిపాయె. రాయిరప్ప లేరి ఇయ్యేట్కింత పెసల్లో, నూలో అలుకుత[3]— మాగిల[4] బాయి పొక్క బడుత[5]— పండక పోద్దా— సూత్ర అదురట్టం—ఆని భూమిల ఈని భూమిల రెక్కలిరుసుకుంటె ఇచ్చేది సరిగ్గియ్యరు— అడిగితే నాన బెడతరు. ఖరాఖండి[6] సేత్తె దేని మీన బెట్టో తంతరు పంచాతంటరు. దండుగ[7] అంటరు. మనుసుల్ని నమ్మే బదులు దున్నపోతుల నమ్మాలెహే....

మల్ల దొరోరు మతికచ్చిండు[8] ఆ సౌదరోని కుంటకింద పొలమ్మీన కండ్లల్ల అత్తులేసుకొని పసి పోరగాండ్ల సాదినట్టు సాత్తె.... నాత్రిగూడ లేపి

---

1. నీటిప్రవాహంవల్ల భూమిలోఏర్పడ్డ కోత 1a. మెట్ట 2. వాగుకు అడ్డంగా 3. విత్తుతాను 4. మాఘ మాసంలో 5. త్రవ్వుతాను 6. ఖచ్చితం 7. జుల్మానా (fine) 8. గుర్తుకు వచ్చారు.

చ్చిండు. అఖరుకత్తె ఏందో సేసిన్నని బిచ్చమెగబెట్టిండు— శలీరమంత అగ్గై మండి అమంట ఈమంట కచ్చులానికెదురు తిరుగుతె ఈ పంత[9] పలుగ్గొట్టిండు... దీనమ్మ— పెద్దమ్మ పూనినట్టు శలీరం ఊగింది... అని పాశేరోడు కొంగల పోశడు లేకుంటె పెయ్యంత[10] పికులగొట్టి దొపతి బట్టలిడిసిన కీసకున్ని సంపి భీమున్న రకుతం తాగినట్టు తాగి— "బకోబల"ని మాదిగిండ్ల సుట్టు సల్లేటోన్ని.... అయినా అడు లేసినేల్ల మంచిది. పోనియ్యి లంజకొడుకులు ఈకాన్నుంచి నాకాళ్ళ జోలెందుకు?

కొంరని ఇసారం సెలుక దిక్కు పడ్డది.

"ఈ పరం పోగు దుంతె నరారి పంతులుగాడేమన్న అడ్డు పుల్లేత్తడా" కొంరని గుండె ఒత్తిపట్టిన బండోలె సదిరిపోయింది.... సెలక మజ్జెలున్న నల్లరేను సెట్టు కింద కూకున్నడు. సానసేపు పత్తాయించుకొని[11] లేసి నిలబడ్డడు. "పంతులుకేమన్న ఇత్తెఊకోడా! ఏమిత్తడు? తను మొన్నటి దండుక్కె గొడ్డునమ్మిండు. ఇగ అమ్మటానికి గుడుక[12] ఏం మిగులలే. మల్లి సేతుల ముంగటి కడాలున్నయి. అబ్బో! దానికి గొడ్డునమ్మిన కుమ్మరాం[13] మండినట్టు కుత కుత మంటుంది. అదో తీరుమనిషి! అందరివవుతు[14] అంగి తిర్గుమంటుంది. ఇప్పటికే గిట్లున్నది. అంగి తిపగుతె గుర్రమెక్కరు?... పెండ్లాన్ని ఇంట్లకు తోలు మనరు?...దానికేం తెలుసు...కిట్టయ్యొచ్చిన ముప్పు యన్న ఉగద- పంతులు గాడింటడో? ఇనడో?" ఇట్ల ఇసారించుకుంట పంతులు పల్లె సేరుకున్నడు...

ఇంటి ముంగట కూరుకుతన్న[15] సుంకరి నర్సిమ్మడు కొంరన్నిసూసి "ఏందిర కొంర? ఏడికచ్చినవ్.?" మందలిచ్చిండు.

"సీయక్క! ఈల్లి కెంతమదము? ఈల్లేపంతులయినట్టు"— మనుసుల. "దొరకాడి కేరనర్సన్న ..." పైకి మర్యాద కన్పించేటట్టుగ అన్నడు కొంరడు.

"దొర అలిట్ట[16] తీసుక్కుంటండు..." నర్సిమ్మడు.

---

9. వీపంతా 10. శరీరం 11. విచారించుకొని 12. కూడా 13. కుమ్మరి వామి 14. వలె 15. కునికిపాట్లు పడుతున్న 16. అలసట

541

కొంరడుపాటకుల్ల[17] నుంచి లోపడికి తొంగి సూసిండు. నరారి పంతులు తట్టుకుర్సిల ఒరిగి కూకొని ఎడుమసేత్తోటి మీసం దిద్దుకుంట ఏపసెట్టు మీనిక సూత్తండు ... కుర్సి ముంగట బల్లమీద బంగారుఫేము కండ్లద్దాలు-దాని కానించి సిమ్మంమూతి పొన్నుకర్ర..

"అట్లిగెనె కూకున్నడు గదె?'' కొంరడు బతిమిలాడిండు.

''గదె...నే ననేదేందనుకున్నావ్? అలిట్ల తీసుకుంటండు ..అయినా పంతులుతోటి అంత ఏగిర్తం[18] పనేందో?" నర్సిమ్మడు ముంగటికి వాలిన మీసాల సందుల్నించి హేళనగ నవ్విండు. భూమి లేనోడు పంతులు దగ్గరికేందు కొత్తడని సమజయ్యేటట్టు[19]

"ఏమిలేదురా?...'' కొంరడు నసిగిండు.

"సల్లకచ్చి ముంత దాసినట్టుంది నీ ఎవారం.. నాతోని సెప్పరాదు.. నేను దొంకు సెప్పుతె అదో తీరుగుంటది...''నర్సిమ్మడు.

నిచ్చమే ననిపిచ్చింది కొంరనికి... గుడి సెట్టుకింద సెలుక గురించి సెప్ప కచ్చిండు.

అంత ఇన్నంక ఘొల్లున నవ్విండు.

"గండ్లేమి పండుతదిరా! రెక్కలకట్టము తప్ప-రకుతం కలి కలి సేసు కున్నా దాంట్ల ఇత్తనాలు మరిర్రినట్టయితె[20] నేను సెవ్వుతెగ్గోసుకుంట" నర్సిమ్మడు నిక్కచ్చిగా సెప్పిండు.

అయిన కొంరనికి ఆశపోలే. నువ్వయితె కాసంత నేనచ్చిన్నని సెప్పు పోరాదుర?" కొంరడు

"నాకే మిత్తవు?'' నర్సిమ్మడు లేసి నిలబడుకుంట అన్నడు

''సేరు సారసీస-సెప్పుత" కొంరడు

"నీ ఇంట్ల కోడిపెట్టున్నదట? అదిగుడుక ఇయ్యాలె...'' నర్సిమ్మడు.

---

17. గేటులో 18. వేగిరం 19. అర్థమయ్యేట్టుగ 20. మొలిచినట్లయితే

కొంరడు అయిట్టంగనే తలూపిండు.

నర్సిమ్మడు పాటకులు తీసుకొని లోపలికి బోయిండు. పంతులు లేమి సెప్పిండో కొంరనికినబడలె... కాసేపటికి తిరిగచ్చిండు.

"దండాలు బాంచెన్..." నెత్తికి సుట్టుకున్న తుండుగుడ్డ తీసి ముఖం కాడ రెండు సేతులతోటి పెట్టుకొని అంగి మొక్కిండు.

నరారి మీసాలు దిద్దుకుంటనె "ఏందిర బొత్తకొంర... లంజకొడుక మొన్న నేనురాందే పంచాతి తెంపుకున్నవట? బలుపచ్చింది."

"నీ బాంచెన్... నీ కాలు మొకుత.. నేను కుప్పేసుకోలె-" అనిగి నట్టన్నడు మీదికి- లోపల కుతకుత మంటంది.

"సంగతేంది? .. అని దిక్కు సూడకుంటనే సాలసేపటికి...

"గదే బాంచెన్... గుడి మెట్టుకింద బాడువ..." నసిగిండు. కనుబొమలు మడిసి ఇసారించి-

"ఎంతిత్తవో సెప్పు..." కంఠంలో కాఠిన్యం.

"నీ బాంచెన్,.. సుంక లేవడ్తె కొర్జము కనిపిత్తది.," దీనంగ మల్లో సారి దండం బెట్టి అన్నడు.

"ఈడికెందుకచ్చినవ్? నర్సిమ్మ! ఈన్ని మెడలుబట్టి.." సగంల ఆపి పాటకులకెల్లి ఏలుపెట్టి సూపిండు.

కొంరని రకతం ఏడెక్కుతంది.. మెడల్ పట్టినూకుతవ్రా! ఊరును గొట్టి ఇద్దరు పెండ్లాల్ని సేసుకొని, ఒకదాన్ని పట్నంలుంచిండు- అది కిరాయికి కొట్టిచ్చుకుంటంది- ఈని తాతసొమ్ము తింటన్నగద? ఈడు మెడలు బట్టి దొబ్బుడుమరి?...

"నీ బాంచెన్... గట్లంటెట్ల..." మల్ల నటన మొదలుపెట్టిండు.

"మూ[రూపాలు... పట్టుకచ్చి మాట్లాడు .." నిక్కచ్చిగా- అని మొకం తిప్పుకున్నడు,

కొంరని మనుసు దిమ్మెర పోయింది. అయిన ధైర్రెం తెచ్చుకొని "నీ బాంచెన్... దెబ్బయిత్త... ఏదో సూసుకోవాలె... నీకాలు మొకుత" గద్దెకు మొక్కిండు.

సానసేపు నరహరి మాట్లాడలే.

"జవలెల్లుండి తెచ్చిచ్చి దున్నుకో.... నీకెంద్రా కొడుకులు?" నరారి.

"ముగ్గురు బాంచెన్... అంతాతుక్కే..." నరారి మాట సమజ్ సేసుకొని అన్నడు కొంరడు.

"అయితె ఓ పదిరోజులు కట్టెలుకొట్టిపో-" నరారి.

ఈయన సొమ్ము తింటన్నట్టు- దెబ్బయి రూపాలియ్యాలె- ఎట్టికి కట్టెలు గొట్టాలె: లోపల, "సరె బాంచెన్..." పైకి.

కడుపుల ఆకలి కరకరలాడ్తంటె పరంబోకు కోసరము- పొద్దుగూకె దనుక పొయ్యిల సెక్కలు నరికిండు కొంరడు-

ఎండకాలము గడిసిపోయెటాల్లకు పోరగాండ్లు, పెండ్లాం, తను కలిసి సెలుకల తంగెడు సెట్లు కొట్టి, మొట్లుతవ్వి, రాల్లేరి బంటాలు తీసి ఒర్రెకు అడ్డం దట్టేసి దాన్కో భూమి ఆకారం కలిగిచ్చిండు. సెలక ఆకారానికచ్చింది.. రకుతం సెలకంత నింపుతె..

5

బుర్రారుగాగు నుంచి మంచినీల్ల కడువ మోస్కచ్చి నిట్టాడుకాడ దించింది మల్లి...

"అవ్వ.. ఓ అవ్వ బువ్వే! నిన్నగుడుక ఉపాసమే ఉంచితివి. బొత్త సూదవ్వ... ఎడుమదిక్కు కడుపుల నొత్తంది..." సిన్న కొడుకు బానడు

544

ఏడుసుకుంట మల్లి ముంగటికచ్చి ఈడ్సకపోతన్న కడుపును దూయిచ్చిండు అకిట్ల నిలుసున్న రాజిగాడు దుర్గి అకలి సూపులు సూత్తర్రు.

మల్లి కడుపుల దేవినట్లయింది... సుమ్మర్లు సుడుతంది మనుసు. కండ్ల నుంచి నీళ్ళు సతుక్క పోయిన[21] సెంపలమీన్నుంచి కారినయ్. బానన్ని ఎద కదుముకున్నది...

గుడిసెంకు బార సూసింది. రెండుమూడు కాలికుండలు, గడుక[22]పోసు కునేకుండ- మసి బట్టిన ఇంక రెండుమూడు సిన్న కుండలు కనిపించినయి...!

కట్టకాలములో గొడ్డుపాలు పిండిపోసేది.. దానికి గొడ్డు మతికచ్చింది. కాని అది గుడుక అమ్మిండు... గొడ్డు తోటట్టుగ తొంట కొంరని కొడుకు లింగడు కర్రెలింగడు మతికచ్చిరు.

"అగ్గెనగాల్ల మూడుగిద్దెల అడ్లు నలుభై రూపాలు దంకుగ బెట్టిచ్చిరు" అనుకున్నది.

"అల్లకడుపుల గాలకొడుకో! అల్లిండ్లు కూలగదలో కొడుకా—." ఏడ్సుకుంట పేరు పేరున తిట్టింది...

అంతట్లకే ఓ కర్రెకోడిపిల్ల గుడిసెలకు సొచ్చి పొయ్యిని తవ్వడం మొదలు పెట్టింది. ఆ కోడిపిల్ల తొంటెకొంరని కొడుకుది.

"ఉస్సో... నీ దినాలుగాను, నిన్నెత్తుకపోను, ఇంకేమిమిగిలిందని అచ్చినవ్-నీ యిల్లుగాల-నీ ఇంట్ల పిలువ పిల్లలేకుంట-మే అన మేక లేకుంట నాసిదమైపోను.." అక్కసంత కోడిపిల్ల మీన బెట్టిలిట్టంగ అటుకెల్లి నీల్ల కడువెత్తుకొనిపోతన్న లింగం పెండ్లముపోసి ఈ మాటలిన్నది. కోడిపిల్లను తరుముకుంట ఈవలకచ్చిన మల్లిని సూసింది.

"లంజెలు కోడిపిల్లను సూసినా, మనుసుల సూసినా కండ్లల్ల కారము పోసుకుంటరు-తీట లమిడీలు[23]" ముఖం చిట్లిచ్చి కాలు నిలేసి నిలుసుండి అని "తూ.. లంజెకాన.." కాండ్రకిచ్చి ఊంచి గుడిసెకెల్లి నడిసింది.

---

21 పీక్కపోయిన22 జొన్న అన్నం 23. తిట్టుమాట

అసలే మండిపోతన్న మల్లికి ఆ మాటలు అగ్గిమీనగుగ్గిల మయినయ్.. రెచ్చిపోయింది. మూన్నెల్లుగ దిగమింగు కుంటన్న దాని సౌద బయటపడ్డది.

సేతులార్సుకుంట బూతులు తిట్టుకుంట ఆకిలి[24] కొసదనుకచ్చింది. "తీటలంజె! నిన్నెవడు పిలిసిండె? కయ్యంబెట్టుకుంటవె? తూఁలంజె! బరితె గించినలంజె, బట్టులంజె..'' మల్లి.

పోసి జెప్పజెప్ప[25] గుడిసెల నీల్లకడువ దించి ఈతలకచ్చింది. ఏమన్నవె... నేను బట్టులంజెన? బద్మాషిలంజె! తీటలేసి...'' దాని ఆకిటకచ్చి కయ్యానికి కాలుదువ్వింది.

ద్దీ. అంటె ద్దీ అనుకున్నరు... ఇర్తి పెట్టుకొని నెత్తిమీనికి పొద్దచ్చేదనుక తిట్టుకున్నరు. మన్ను పోసుకున్నరు. గూడానికి గూడెం జగడంకాడికి సేరు కున్నరు. ముక్కు మీన ఏలేసుకొని అమ్మలక్కలు సోద్దెం సూత్తంటె మరింత రెచ్చిపోయి పోసి, మల్లి తిట్టుకున్నరు అన్నమాటనకుంట తిట్టుకొని, తిట్టుకొని ఇద్దరు అలిసిపోయిరు.

సివరికి ఎంటికలు బట్టి పూ... మీనదంతె గూదదిగాలె లంజెకాన! ఏమనుకున్నవా?" పోసి మల్లి దగ్గరికచ్చింది...

"ఏది తన్నె-తంతావే.." మల్లిపోసి ముంగటికెల్లింది.

పోసి పోశమ్మ పూనినవవుతుగనే మల్లి ఎంటికలందుకొని ఇగ్గి[26] ఒక్క-తన్ను తన్నింది.. మల్లి ఈడుల పోసికంటె పెద్ద.. ముగ్గురు పోరగండ్లు... దానికితోడుగ బువ్వలేకపోవుటం, కింద కూలబడిపోయింది... పోసికి అయినా కోపం తగ్గలే.. ఎంటి కలందుకొని గొరగొర ఈడ్సింది. మోకాల్లు గీరుక పోయినయ్.. రకుతం కారుతున్నది...

రాజిగాడు ఇదంత సూసేటాల్లకు ఉగ్రమచ్చింది. సిన్నరాయందుకున్నడు. ఈడ్సి పోసి తలకాయ గ్గొట్టిండు. నొసలు పలిగి రక్తం సిమ్ముకచ్చింది.

గప్పుడు గూడెపోల్లు కదిలిరు ఇటుకొంత మంది అటుకొంత మంది సేరి ఇడిపిచ్చిరు.

---

24. వాకిలి 25. త్వరత్వరగా 26. లాగి

సేండ్లనుంచి అలిసిపోయి ఇంటికచ్చిన కొంరనికి ఈ కొట్లాటను సూసె టాల్లకు మతిపోయింది. . ఎటుతోసక మల్లిని రెట్టబట్టుకొని గొరగొర గుడిసెల కీడ్సుకపోయి కుదేసి రెండు తన్నులు తన్నిండు. మల్లి ఏడుసెటానికి గుడుక ఓపిక లేక మూల్గుతంది . ఆ దెనుక అనికండ్లల్ల గబగుబ నీళ్లచ్చినయ్ ...

మాపటికి కులపోల్లంత పెద్దమ్మ గుడికాడ కుప్పయిర్రి. పంచాతి జరిగింది. . . మాదుగులంతా "దెస్సె అంటె, దెస్సె" అని. . . తప్పంత దెబ్బలు బడ్డ మల్లిదే సేసిర్రి. దానికి దండుగ యాభై రూపాలు. . ఆ రూపాలు పట్టుకపోయి లక్కెపురం తాల్లల్ల పోద్దాడు [27]కల్లుతాగాలె.. ఇది పెద్దమనుసులు నిర్నాయం సేసిర్రు.

పంచాత్ జరిగే టప్పుడు మూలకు గద్దెమీన ఓకాలు ములుసుకొని మోకాలు మీన గద్దువ ఆనిచ్చుకొని పుల్లతో దుబ్బల పిచ్చిగీతలు గీసుకుంట కూకున్నడు కొంరడు

తీరుపు ఇన్న మోలె[28] దిగ్గునలేసి నిలబడ్డడు. ఆనికల్లు సింతనిప్పుల తీరుగ మెరుత్తన్నయ్. . మోకాల్ల దనుక రెట్టలు[29] గల కొంరడు రెండు గజాలమీన ఎత్తున్న కొంరడు– కారునలుపు శరీరం గల్లకొంరడు–లేసినిలబడితె– అందరికి భయం పుట్టుకచ్చింది. కొంరడు సిలువెల్ల వనికిపోతన్నడు.

లేసి పెద్దమ్మగుడి ముంగటి మట్టి తీస్కొని సేతులపట్టి నెత్తిమీదికెత్తు కొని. . "పెద్దమ్మ సాచ్చిగ చెప్పుతన్న . నేను ఇప్పుడు ఈ దండుగ నాపానం బోయినా కట్టనురాని. ." మట్టి కింద పారబోసిండు.

మాదిగోల్లల్ల కలకలం. . "కొంరడు పమాణం సేసే." పెద్దిగాడు మెల్లగ అన్నడు ." అగ్గిసీల్లు బందు."

"అది నాకు తెలుసురా. కుక్క బెదిరిచ్చి సెప్పెత్తుక పోయిందట. . అగ్గిసీల్లు బందయితయిర. . బందుసేసుకోర్రి. కులంలనుంచి పీకేయిర్రి. మురిగిపోయిన గొడ్లను తిని, . . సచ్చిన గొడ్ల ఊళ్లెకెల్లి ఈడ్సేసి కాపోల్లయి, పెర్కోల్లయి, దొరోల్లయి ఎందరియేంది? సంబంద వర్నాని[30] కాళ్ల మొక్క–

---

27 మగ చెట్టు 28 వినగానె 29 చేతులు 30 మొత్తం కులాల

547

ఉంట కుక్క బతుకు బతుకనుర - ఈ కాన్నుంచి అట్ల బతుకనుర నాకియ్యాటి నుంచి కులంలేదు మాట మాటకు బెదిరిచ్చే ఈ కుళ్లిపోయిన ఈ కులం నాకసల్లే అద్దు. . మీరుగీ కులానికేన బెదిరిచ్చేటిది? . . గంతేగద- ఇంకేంసేసుకుంటరో సేసుకోండి. ఓ కులపెద్దల్లాలా! మీ కందరికి నాదండాలు . .', సేతులు జోడిచ్చి "ఈ నరుకం నుంచి బయటికెల్లిపోత . మీకక్కన్పించకుంట పోత.. మీరంత ఈ కులం మజ్జన్నే ఈ సచ్చిన ఐక్కగొడ్ల మజ్జన్నే. ఈ గవుల కొట్టె మాంసము మజ్జన్నే-పీతిరిగద్దల మజ్జన్నే సుఖంగ బతుకుర్రి. . ఎల్లకాలము సేమంగ బతుకుర్రి . . దొరోరు సెర్మము ఒలుసేసినా బాంచెన్ బాంచెనను కుంట బతుకుర్రి, నర్సయ్యా, పోశాలు, కట్టయ్యా చెప్పులు వట్టి ఊపులు సిట్లకొట్టినా ఇక్కన్నే బతుకుర్రి. ఇట్లనేబతుకుర్రి' మల్లి కెల్లి దిరిగిండు.'' మల్లిరాయె ఎల్లిపోదాం. ఈళ్లే గూడాన్ని గుత్తగ్గాన్నరు. ఈ కులాన్ని ఈళ్ల తాతలముత్తాల కాన్నుంచి ఈళ్లె గుత్తగ్గొన్నరు. ఈ కుళ్లిపోయిన పురుగులబడ్డ కులము, గూడెం మనకద్దు" మల్లిని రెట్ట పట్టుకొని గుడిసెల కిగ్గుకపోయిండు.

మాదిగోల్లంత అంతసేపటి కాన్నుంచి భీరిపోయిర్రి. కొంరడుపోయినంక "బలుపు" అని ఒకడు- ''కావురం'' అని ఇంకొకడు . . 'కులంలనుంచి తీసేయంది కలువది' అని ఇంకొకడు . . ''డక్కలోల్లండ్ల[31] కలుత్తడని'' ఇంకొకడు నానారకాలుగ ఎవరిట్ల మచ్చినట్టుగ ఆల్లు కొంరన్ని తిట్టిర్రి.

''ఎవని ఖర్మము ఆడేగుడుత్తడు ..'' మీదికని. పెద్దిగాడు కొంరడు పోతే ఎదురుండదని లోపల సంబరపడుకుంట లేసిపోయిండు.

గూడానికి ఆని మాటలు మొత్తంమీన కొరుకుడుపడలే. . .

కొంరడు తెల్లారి గుడిసిచ్చుకొని. బోడిబొక్క పోతుల బండిమీన పెట్టుకొని, ముగ్గురి పోరగాండ్ల పెండ్లాముతోటట్టుగ గుడిమెట్టుకింది పరంపోగు సెలుకలకు తరిలిపోయిండు.

''గు. . మీన తన్ని ఎవరో ఆయింత భూమి గుంజుకుంటరు. .'' మాదిగోల్లంత అనుకున్నరు. .

548

---

31 (మాదిగ వారికంటె తక్కువగా చూడబడే) నిమ్న జాతిలో

సెలుక మూలకు కొంరడు గుడిసేసుకున్నడు.

* * * *

“లింగా!” పుట్ట గడ్డమీన నిలుసుండి ఎనకకు సూడకుంటనె పిలిసిండు పెద్దొర వెంకటరెడ్డి.

“ఏందురిరి బాంచెన్...?” కంచె సూపిత్తన్న కంచెకావలి లింగడు పక్క గోలుగ నిలుసున్నడు.

“బొత్త కొంరడు మాదిగిండ్లల్లనుంచి ఎల్లిపోయిండట కదర-?” ఐట్టతల మీన ఎండ సురుక్కు మంటే సేతపునుక్కొంట అన్నడు.

“ఔనురిరి బాంచెన్. రకుతమురిరి. రకుతం బాంచెన్” ఆడు అడివికెల్లి సూసుకుంట అన్నడు.

దొరోరి కీ మాటలు సమజ్ గాలే-

“రకుత మేంది బంచెత్..” అడుగు ముంగటికేసి సేతులున్న పొన్న కట్టెను గాలిల ఆడిచ్చుకుంట...

‘గదేనురిరి..నెత్తురు.. ఆనాడు మీ కెదురుగచ్చిండా.. నిన్నకులపోల్ల మీనికి మరరిబడ్డడా? అదంత నెత్తురు బలిమికాకుంటేంది బాంచెన్..?” లింగడు.

“ధుంత్తెరి. లంజకొడుక! ఊకుండు.” ఓ దిక్కు ఐట్ట తలమీన ఎండ ఇటు ఎదుర్గచ్చిండని కసిరిండు.

లింగని ముఖం సమురు లేని దీపమోలె ముడుసుకున్నది. ఇగ ఆడు పెమువు ఇప్పలే..

కాసేపయినంక ‘మరైతె ఎటుపోయిండాడు?” మూలమలుపు తిరిగినంక దొర మల్లఅడిగిండు గ్యాపుకమచ్చి.

“గీన్నే బాంచెన్. పంతులోరు పరంపోగు చూయిచ్చిరురి: గుడిసేసుకున్నడు.” అడివికెల్లి ఏలుపెట్టి చూయించిండు.

“ఇన్ని రోజులు నాకు సెప్పలే-మనకంచె బందుకు[32] గుడిసేసుకొని

549

32 పక్కకు

ఎవ్వారం సేత్తంటె సూసుకుంట ఊకున్నవ? పోదాం పా! తోలు ఒలుత్త! మీసం మీన సెయ్యేసి అడుగేసిండు.

"అడివిల ఏమున్నది బాంచెన్ అది ఆనికి దేవుడిచ్చిన శిచ్చ ఆరుగాలము కట్ట బడ్డా ఇత్తుపండదు. బలుపంగుతది." సిన్నంగ నవ్వింఉ లింగడు,

దొరోరు సానసేపటిదనుక మాట్లాడకుంట గునాయించుకున్నరు ఇగ ఇంటికి బోయెదనుక ఎవ్వలతోటి మాట్లాడలె.

తెల్లారి మాదుగులందరిని పిలిపిచ్చిండు.

"పెద్దిగ!.. నిన్న లింగడు సెప్పుకచ్చిండు: కొంరడు మాదిగిండ్లల్ల నుంచి ఎల్లిపోయిండట నిజమేన.?" పెద్దిగానికెల్లి సూసుకుంట.

"ఔనురి." సేతుల పిసుక్కుంట అన్నడు పెద్దిగాడు.

"జెట్టమ్మ ఊళ్లెనుంచి ఎల్లిపోయింది. సరెగాని పెద్దులు నా కాని మీన్నే కోపంగని మీ మీనెక్కడిదిర? ముంగటి నుంచి సీరటి బిచ్చంపెడ్త.." ముసి ముసి నవ్వుకుంట అన్నడు.

ముంగటిక్లె పెశతనన్న బిచ్చానికి మాదుగులంత తబ్బిబ్బయి పోయిరి దొరోడు సాచ్చాత్తుగ మాల్లెకిట్టడు సెప్పిన దానకర్నుని వవుతుగ, సింది మాదిగి సాయి మల్లడేసిన సచ్చరి సంద్రుడిగ కనిపించిండు.

"సీ బాంచెన్.. గరీబోల్ల కడుపుల మీన కొడితె మీకేమత్తది? పుర సేయి[33] దులుపాలె బాంచెన్.. మీ అసొంటి పెద్దలోకులు లేకుంటె మాసొంటి గరీబోల్లెట్ల బతుకుతారు? బాంచెన్.." ఇట్లపొగిడిరి.

దొరోరు కొంరన్ని ఇట్టమచ్చినట్టు తిట్టిండు. అటెనక సెప్పకుంటనె ఇంట్ల కెల్లపోయిండు.

మాదిగోల్లంత సంబరంతోటి గూడానికి మరలిరి..

"గొప్పోల్ల బుద్దులు గుడుక గొప్పగుంటయిర.. కొంచెగాని[34]కె ఏగిరితం.[35]." పెద్దిగాడు ఊసిపోయిన పేలుక గుండుకు సుట్టుకుంట అన్నడు.

---

33 ఎడమచేయి 34 అల్లునికే 35 వేగిరం

అందరు "నిచ్చమే" నన్నట్టుగ తలలూపిరు.

౬

రెండేండ్లు గడిసిపోయినయ్.

ఈ రెండేండ్లల్ల ఈ దేశంల గరీబోల్లు ఎన్నితీర్ల కడుపు తిప్పల్లు పడుతన్నరో? ఉన్నోల్లి కాల్లకింద గడ్డిపూల వవ్వతుగ[36] నలిగిపోయిన మానాలు, నల్ల సీమలవవుతుగ నలిగిపోతున్న పాణాలెన్నో? తరతరాలుగ కూడు కోసరం తన్నుకొని సచ్చినోల్లు, గుల్లకోసరం, రాజ్యాల కోసరం కొట్టుక సచ్చినోల్లు ఎంతమందో? సచ్చినోల్లమీన కథలురాసిరు. కావ్యాలు రాసిరు.... బిపదులు తీసుకున్నరు... రాణిగారి కాలుగోరి సింగారం వర్నించి గండపెండేరాలు తీస్కున్నరు. రాణిగారు సిలుకకు రోగమత్తే కవులు ఏడిసిర్రు... కాని పేదోల్లి బతుకుల గురించి పట్టిచ్చుకున్నోడు లేడు.... పట్టు పరుపుల మీన పంఢుకొని టూసటు యాల్లల్ల వూగిపోక సెక్కలేసుకొని పల్లెలపారే ఆగునుహూసి ఆహా అన్నారు...

ఇట్ల రాసుకుంట పోతంటె దీన్కి అంతంలేదు.... కథకంచికి తీర్థయాత్రలకు పోతది... నేను అల్లల్లకే పోత....

కొంరని బతుకు గుదుకసాన మారిపోయింది.... రకుతాన్ని, మాంసాన్ని మన్నులో కలిపిండు.... కని ఆనికి దొరికింది కడుపుమంట– దరిద్రం.... అట్లయిన ఆనికండ్లల్ల బతుకు కోసరము పోరాడాలె అన్న ఆశ మాత్రం దీపమోలె ఎలుగుతనే ఉన్నది.

మల్లి ముఖంల మాత్రము కొట్లాడి కొట్లాడి అలసిపోయిన సీద కన్పిత్తది. దానిముఖంల ఎన్నికట్టలు బడ్డదో? అన్ని ముడుత లేర్పడ్డయి. రాజిగాడు కొంరని చేతి కందిండు.

---

[36] వలె

551

''వన మిడిసిన కోతి ఊరిడిసిన మనిసి ఒక్కటే'' అన్న దొరోళ్ళు, వనమిడిసిన కోతి మనుసుల్లకచ్చి నరకం సూత్తది. కాని కులమిడిసిన కొంరడు వనం ఐడితె సర్గంకన్పడ్డది.

దొరల లెఖ్క [37] జంతువులు బాదపెట్టలే... సగం సగం కొరుక్క తినే దొరోరికంటె ఒక్కసారె గొంతుక కొరికే పెద్దపులే నయం... అందుకో సరమే జంతువుల కంటె క్రూరమైనోల్లు దొరలు,

మాదుగులంత కొంరని తిక్క కుదురుద్దనుకున్నరు. కాని మాదిగోల్ల తిక్కే కుదురలే కులంలేకుంట అడెట బతుకుతున్నడొ గూడానికి సమజ్‌గాలె. ''దుట్టున్ని జూసి దేవుడు గుడుక దూరముంటడు - మన మోలెక్కా'' అనుకున్నరు గొడ్డును కోసుక్కనేకాడ

కొంరడు సెంకల రాయిరప్పలేకుంట జేసి అంపులు మిట్టలు సమానం సేసిండు దక్షిణం దిక్కు బాయి తోడిండు.

మాగి కాలంల మూడెకురాల మక్క జొన్న పెట్టిండు, ఆని కట్టను కొద్ది కర్రలు మొట్లకు మొట్లూరి దూడిచ్చి కర్రకు రెండు కంకులు పెట్టినయ్ కనుక పెను వవుతగ పెరడి ఊగుతంది.

ఏగిలి వారుతంది.[38] గుట్టసుట్టూరుత నాత్రేసిన మనసు[39] పంజరాన్ని నరకటానికి తూరుపునుంచి సూరుని కాంతి కత్తులు కటారు లిసురుకుంట, బాణాలు కొట్టుకుంట బండిగీరె వవుసుగ దూసుకవత్తంది.

కొంరడు మోట కొడుతండు దున్నపోతుల ఆదిలించుకుంట. రాజిగాడు నీల్లు కడతండు. మల్లి కుండలు కడుక్కుంటంది.

''అబ్బ! ఇయ్యేడు నా కట్టము భూదేవర సూసింది-నెనరు [40]పుట్టింది. ఈయేటి పంట రెండుపుట్లయితే పోతుల నమ్మి కోల్లాగెల తీసుకోవాలె- గుడిసె గట్టిగసేసుకొని గూనేసు కోవాలె.' కొంరని మనుసుల ఆలోచనలు ఈ తీరుగ నడుత్తున్నయి.

---

37 తెల్లవారుతున్నది 38 మంచు 39 ప్రేమ 40 అసూయ

మోటగిరె "కి్రు కి్రు" మని రాగం తీత్తంది. అడివిల సీతువ పలుకుతాంది, మల్లి కసికెతోటి గుడిసెకాడ గటుక్కుండ గీకుతుంది. మోటబొక్కెన జల జల నీల్లుపోత్తన్న సప్పుడు. ఇవ్వటిని సూసెటాల్లకు కొంరడు తనకు తాను మరిచిపోయి కూనిరాగ మందుకున్నడు.

"వాడ కదిలిందిరా! జంబాయిరే!

బెజ్జువాడ కదిలిందిరా జంబాయిరే!"

"మామః అంత మంచేనాయె." దోరోరి పాలేరు అంకడు ఎడ్ల మోప టానికచ్చి కొంరని బాయికాడి కచ్చిండు.

కొంరడు పాటను జల్ది ఆపిండు. అంకని కెల్లి సూసిండు. కొంరని మనుసుల ఇప్పుడు ఈసు[41], పగలకు తావులేదు.

"మంచేన్‌రా అల్లుడా! గూడమంత బాగున్నర?" కొంరడు.

"ఈః గూడెం సంగతి నీకు తెలువదః మామః!" పెదవి ఇరుసుకుంట అన్నడు అంకడు.

కొంరడు కాసంత సేపు మాట్లాడలే. అటెనుక దండెడ ఇగ్గుకుంట[42] "ఏదోర అల్లుడా! దొరల కిందనుంచి బయటికత్తెనే బతుకురా–" కొంరని మాట నీల్లసప్పుల్ల కలసిపోయింది.

అంకడు పెరటి కెల్లి సూసిండు. కండ్లు చిరుతలు కమ్మినయ్. "భూదేవర నిన్ను ఇయ్యేడు ఎత్తుకున్నది. మామః. మనిషిని నమ్మితె సెప్పు[43] దెబ్బలు. అంగుతె[44] ఎక్కుతడు-కూకుంటె తొక్కుతడు నిలబడితె మొక్కుతడు. ఏం మనుసులో ఏమొ!" అంకడు పండ్లపుల్ల ఇసిరేసి మొఖం కడుక్కోను దోని[45] కాడికి నడిసిండు.

"అవ్వల్దర్జగ[46] సెప్పినవ్‌రాఅల్లుడా!" గట్టిగ నవ్వుకుంట అన్నడు ఆని ఛాతి ఎగిరెగిరి పడ్డది.

---

41 ఈర్షన **42** మోటతాడు లాగుతూ **43** చెప్పు **44** వంగుతే **45** నీటిప్రవాహం కోసం ఉన్న ఏర్పాటు (ఉదా: తాటి దోని) **46** చాలా బాగా

553

"ఈ సంగతి యిన్నవానె?- మావాఁ! (మాదిగి) కొండన్ని కచ్చులం దొరగీలె[47] పడ్డందుకు ఆరుగట్టిరిగెవనుక కొట్టిండు దొర. ఆని శరీరమంత రకుతంతోని గూడెంల కొస్తె అడిగే దిక్కులేదు. పదిరోజుల కిందట దొరోరి[48] కొడారికాడికి పైడిగానికి సద్ది కొంటబోయిన పైడిగాని పెండ్లాం రాముపోసిని బలిమిటికి[49] కచ్చీరింట్లకు ఈడిసి సెడగొట్టిండు దొర. పొద్దుగాల్నె అది బాయిలో పడి చచ్చింది. గూడెం అంతా గుబ గుబ లాడ్తంది. అయినా ఎవలూ బయట పడలే. ఏందో....అంతా....!"

కొంరడు యింటున్నడు.

మల్లి నీల్లకడవ పట్టుకొని మోటకాడికచ్చి అంకని సూసింది. "అంకన్న బాగున్నవా?" అడిగింది పేమగ.

"బాగనే ఉన్ననత్త" నీల్లు పుక్కిలించి ఊంచి అన్నడు.

అమాట ఈమాట మాట్లాడి అంకడు ఎడ్లకాడికి పోయిండు... కొంరని పెరడి సంగతి పాలేరోల్లందరికి సెప్పిండు సంబర బడుకుంట. . గూని సమ్మనికి కడుపుబ్బింది...

వరి బంతి కొట్టంగ దొరోరి సెవులేసిండు... దొరోరు ఉలిక్కిపడి మల్ల అడిగిండు- బంతికాడ చిఁదొరనుంచి[50] అదేకాల్లమీన కంచె కాడికచ్చిండు దూరంగ నిలసుండి కొంరని పెరట్నసూసిండు... కండ్లల్ల అగ్గి కురిసి నట్టయింది. . ఎడమ మీసం మీన సెయ్యేసిండు.. ఎనుకకు మర్రి ఇంటి కచ్చిండు.

మూడు రోజుల దనుక పొద్దాటి కల్లు సయిసారము లేకుంటయిపోయింది.

"లంజెకొడుకు- పంతులు నరారి గాడెంత పన్జేసిండు?" పొగాకు నుట్ట తాక్కుంట నరారి పంతులను పెండ్లమాలు తిట్టిండు.

అయిన! తొవ్వ దొరకలె- సమజ్‌గాలె- నరారి పంతులుకు దొరోరికి ఒకల కాలు సెప్పు ఒకలకు పడదు... పరంబోకులకాడ పంచాతచ్చింది.. బాగా ఇసారిచ్చుకున్నడు.

---

47 కాడిపైకి లేచునట్లు బండిపడుట 48 దొరవారి 49 బలవంతాన
50 చిన్న దొరను ఉంచి 51 రుచి

అర్జునునికి కిట్టమూర్తి గాపుకు అచ్చినట్టు నర్సిమ్మరెడ్డిబావ గాపుకమచ్చిండు. ''దీనితల్లె.... ఇన్ని రోజులు బావ ఉన్నాడనుకోలే-'' పొన్నుకర్ర ఊపుకుంట అనుకున్నడు.

సాకలి రాయనర్సన్ని జరూరుగ[52] పిలిపిచ్చిండు.

''పిలిపిచ్చిన్రట? బాంచెన్...'' దండం బెట్టిండు దూరంగ ఆగి-

''ఇగో- ఊరికి బోవాలె.... సిన్నకచ్చులం గట్టు....'' హుకుం జారీచేసిండు.

''నీ బాంచెన్ దొర! మా ఆగి ఆపతి[53] పడ్తంది- ఇంట్ల నేను తప్ప మొగోల్లు లేరు. మంత్రసాని ముసల్దాన్ని తీస్కరావాలె బాంచెన్.... నీకాల్ మొకుత బాంచెన్...'' భయపడుకుంట బతిలాడిండు.

''మాదర్‌సోత్[54]...బడువ లంజకొడక నాకె పయినం బడితె అంకలు[54a] సెప్పుతవ? ఇయ్యల్ల పెండ్లం నీల్లాడ్తది. రేపు అవ్వ సత్తది....'' పొన్నుకర్రగాలిల ఊపిండు.

రాయనర్సడు గుడ్ల నీల్లు గుడ్లల్ల కుక్కుకున్నడు. బండికట్టి ఒరుగుడు మెత్తాలు పెట్టిండు.... ఎడ్లకు గజ్జె పేరేసిండు. దొర బండిలో కూకొని అరుగట్టె గాలిల ''చెల్'' మనిపిచ్చిండు. బండికదిలింది.

బండిగిరెలు గిరగిరమని రాయనర్సని గుండెమీన తిర్గినయ్. బువ్వ తినకుంటనె రాయనర్సడు బండి ముంగిట ఉరుకుతండు.

బండి ఉరుకుతంది. బలిసిన కోల్లాగెలు, దొరోరి ముల్లు కట్టె ముడ్డిమీనదిగుతంటె రేసానికచ్చి[55] ఉరుకుతన్నయి....

''ఇంట్ల ఆగి మూలుగుతంది కావచ్చు- పోరగండ్లు సుట్టూరుత సేరుకొని ఏడుత్తరు కావచ్చు. ముసలి అవ్వ దగ్గుకుంట మంచము కాడపునుకుతంది కావచ్చు... ఆగి...ఆగి....నొప్పులతోటి మలుకలుతిర్గి పోతన్న ఆగి....

---

52 అర్జెంటుగ 53 పురిటి నొప్పులు 54 (తిట్టు మాట) 54a. సాకులు 55 కోపానికి వచ్చి

"ఏడికి పోతన్నవ్..." ఆగి "దొర జరూరగ పిలిపిత్తండుపల్లె మీనికి పోయత్త "జెప్పనరా! నీ ఖాంచెన్.... నేను బతుకుతనో బతకనో! మూడు కాన్పులకు గుడుక ఇంత గనం నొప్పులురాలే" "గట్లనెకె కడుపుల దేవినట్టయితది" ఆగి ఏడుస్తుంది "ఓరి నర్సవ్వా! జెప్పనరారా!" ముసల్ది "ఆగి.ఆగి.." రాయనర్సడు ఉరుకుతండు. అని మనుసుల గుడుక ఆలోచనలు ఉరుకుతన్నయ్. గజ్జె పేరుమోత- బండిగీరెల సప్పుడు- ఇన్పించుడులేదు. కని ఆనికి ఆగిమూలుగు మాత్రం ఇనబడ్తంది.

దొరోరు కయిలకోడె ముడ్డిమీన ముల్లుగట్టె గట్టిగ కుచ్చిండు. కయిలి కోడె ఆ కోపముల రాయనర్సన్ని గూటింది. రాయనర్సడు బొక్కబొర్ల పడ్డడు... కోల్లాగె తొక్కింది. సదురుకునేటాల్లకే ఎడుమసేయి బండిగీరె కింద నలిగింది....

గప్పుడే ఊళ్లెకిఆగికిపిండం సచ్చి ఎదురుతిరిగింది.... దిక్కులేక.... మూలిగి మూలిగి ఆగి మూలుగుడు ఆగిపోయింది. పోరగాండ్లు ముసల్ది ఘొల్లుమన్నరు.

దొరోరు ఎనుకకు సూసింద్రు. మతిబోయింది.... రకుతం బట్టలల్లి ఉన్న నర్సిగాన్ని బండిమీనేసుకొని బండెక్కిండు...

బావోరి ఊరు సేరుకున్నడు.

బావ లష్మారెడ్డి ఎంకటరెడ్డి పోయెటాల్లకు పరేషాన్[56]ల పట్టెమంచమీన పండుకున్నడు.

"ఏంబావ! ఎప్పుడురాక?" నర్సిమ్మరెడ్డి.

"ఇప్పుడే వత్తున్నానోయ్- అన్నీ అపశకునాలె" ఎంకటరెడ్డి.

"శకునాల సంగ తటుంచు తవరుఏల్లగానేల్ల ఇంత జరూరుగ సుక్కతెగి పడ్డట్టచ్చిరేం?" లష్మారెడ్డి

"ఏమిలేదు బావ!" ఎంకటరెడ్డి మంచమీనకూకుంది.

"చెప్పుబావా" లష్మారెడ్డి ఇప్పసార అందిచ్చుకుంట.

556

---

56 ఆందోళనలో

''బాపూ... " పదారేల్ల పడుసుపిల్ల ఆడికచ్చింది....

ఎంకటరెడ్డి పెదువులు తడిసేసుకున్నడు పడుసుపిల్ల సనుకట్టు కెల్లి సూసుకుంట- ఇప్పసార గొంతుల మండుతంది... లష్మారెడ్డి ఎంకటరెడ్డిని సూసిండు

'ముసలోడైనా పాడుబుద్ధి పోనిచ్చుకోలే' లోపల."కృష్ణ! లోపట్కి పోవే..."మీదికన్నడు లష్మారెడ్డి.

కనుబొమ్మలు ముడుసుకొని వెనుకకుదిరిగింది... ఎంకటరెడ్డి ఆపిల్ల ఎనుక పొడుగాటిజడ- లయగ కదుల్తున్న పి...లు సూత్తడు....

''చెప్పవోయ్...'' విసుగ్గ అన్నడు లష్మారెడ్డి.

"ఆఁ...అన్నట్టు- ఏమిలేదులే- మాదిగో డొకడు ఎదురుదిరిగిండు నా కంచె దాపుల పెరడు చేస్కున్నడు." ఎంకటరెడ్డి.

''సేసుకుంటె నీ కొంపేం మునిగిందోయ్-''లష్మారెడ్డి

''అదిగాదోయ్ బావా! అది ఫసలుకు మర్రింది. అరెకరాలు- పరంపోగే ననుకో- నా కంచె నంబరు కిందున్నది...." ఎంకటరెడ్డి.

''అదా కత-? నరారి మొఖాన ఏమన్న పారేయకపోయినవ.''లష్మారెడ్డి పావుమీనపావు ఇప్పసారా ఎక్కుత్తండు.

''కృష్ణా!.... అమ్మను నల్ల[57] పంపుమను.... పోరదేడబోయిండు?'' ఇంట్లకు కేకేసిండు....

పోరడు నల్ల పట్కచ్చి మంచం కాడిబల్లమీన పెట్టి పోయిండు. ఇద్దరు తింటన్నరు....

"పారేత్తననుకో... అపారేసేదేదో? నువ్వు పారేత్తే మంచిగుంటదని. ఆనికినాకు...'' మజ్జెలోనే ఆపి నల్ల నోట్లేసుకున్నడు.

---

57 గడ్డకట్టిన రక్తాన్ని వేడిచేయగా ఏర్పడేది

557

సరే! సూత్తాముగని.... ఇప్పుడునేను బడేపరిషాన్ల ఉన్ననోయ్-ఎలుకం పెల్లి రామిరెడ్డిగాడు అడ్డం తగిలిండు. సడుగుగుత్త పట్టినసంగతి నీ కెరుకె గద? సడుగు మిరుపతోటల్నుంచిపోతందని కాసంతఅంకరతిప్పిఆని సేండ్ల నుంచి ఏపిచ్చిన... అడుపోయి హైకోరుట్ల నుంచి స్టే పట్టుకచ్చిండు. ఎవ్వారం ఇంత దనుకచ్చిందని నాత్రికినాత్రేఆనిఏటి కరంటుమోటరుపీకిచ్చిన- ఆడు కేసు పెట్టిండు. నాకురేగిందనుకో.... నిన్నమొన్న కండ్లు తెరిసిన రాంరెడ్డిగాడునాకు ఎదురు తిర్గుతడ? నర్సిమ్మరెడ్డి పేరుసెప్పితె పసిపోరగండ్లు పాలు దాగక పోవాలె...నాకాందాని... ఆ లుచ్చే[58] రాంరెడ్డిగాడెదురు తిర్గడమా! నాత్రికి నాత్రే, నామనుసుల్నిపంపించి పెండ్లాన్ని, బిడ్డను ఖరాబు సేయించిన, రామిరెడ్డిగాణ్ని బొక్కలిరుగ తన్నిచ్చిన-అంతదనుకమంచిగనే సాగింది.

కని అచ్చిన సిక్కల్లి ఎందో తెలిసిందా? ఆని పాలేరోన్ని మొన్న సెర్మము ఒలిసింటి- ఆనితోటి కేసు పెట్టిచ్చిండు-ఆనికి దమ్ములేక. డి. యస్ పి. అచ్చిండు. నలుభై వేలిచ్చిన-పాలేరోన్ని సితుక తన్నిచ్చిన.

కని రాజ్జెం బాగలేదోయ్. ఆడు హైకోరుట్ల పెట్టిండు, ఇస్పెసెల్ పోలీ సొచ్చింది. నా పాలెరోల్లను యాభైమందిని జైల్లేసింది. నాలుగులచ్చలూడినయ్.'' గుక్క తిప్పుకోకుంట సెప్పిండు లక్ష్మారెడ్డి.

నాలుగు లచ్చెలనేసరికి వెంకటరెడ్డి మతిపోయింది. కాసింతసేపు మాట్లాడలే.

"గదేమయితదిగని....'' పావు గొంతులపోసి గుటకమింగిండు.

ఇప్పుడేందోయి ఏగిరం....? పంటకు రానియ్యరాదు-పాలేరోల్లతోని కోయిత్తాము....'' లక్ష్మారెడ్డి పొగాకు సుట్ట మొదలుకటుక్కున కొరికి అగ్గి పుల్లగీకి ముట్టిచ్చి గుప్పున పొగ ఇడిసిండు-ఇప్పసార నిషా బాగా ఎక్కింది.... కండ్లుబాగా ఎరుపెక్కినయ్.

''సల్లటిమాట సెప్పినవోయ్. ఇకనేన్ బోత.... " ఎంకటరెడ్డి మాట తడబడ్తంది... లేసినిలబడ్డడు.

558

---

58 నీచుడు (తిట్టు)

''అప్పుడే ఏం మునిగి పోయిందోయ్.... కూకో...'' రెండు మూడు రోజులుండిపోదువుగని'' లష్మారెడ్డి కండ్లు మూతలు పడ్తన్నయ్.

''సాకలోడు గిరె కిందపడ్డడు. జెట్టలంజకొడుకు. ఆని 'పెండ్లాం...' సెయ్యిరిగింది...'' అడుగేసిండు...

బండి కట్టే సిద్దంగ ఉన్నది... బండెక్కిండు. సాకలోడు బాధతోటి మూలిగిండు...

* * *

మల్లో రెన్నెల్లు గడిసినయ్. ఓనాడు లష్మారెడ్డి, ఎంకటిరెడ్డి నరారి పంతులింటికి అచ్చిరు[59]

లష్మారెడ్డిని సూసెటాల్లకె కురిసిల్నుంచి ఢగ్గునలేసి ఎదురచ్చిండు నరారి. ''నరారిపంతులు....కులసేనా?'' లష్మారెడ్డి సుట్ట కింద పారేసి సెప్పుకాలు తోటి రాసుకుంట అన్నడు.

''ఏదో తమరి దయవల్ల'' నరారి తెచ్చిపెట్టుకున్న ఖకితితోటి. ముగ్గురు కురుసీలల్ల కూకున్నరు. లోపల్నుంచి చాయ్ అచ్చింది.

''నరారి...గుడిమెట్టు కింద పరంపోగు కొంరని పేరు మీన రాసినవట.' మా బావ కంచె అక్కన్నేగద? బావ సెవుల కాసంత ఏత్తె నీ ముల్లేం పోయింది''? వోరగసూసుకుంట.

నరారి మాట్లాడలే.

''సూడు నరారి మా బావ ఎడ్లకు తిప్పలైతంది. ఆ పరంపోగు.'' నర్సిమ్మరెడ్డి పొగాకు సుట్ట కొత్తది తీసి కటుక్కున కొరికిండు.

''అదెట్ల సాజ్జెం? దొరగారు!'' నరారి నసిగిండు.

''ఘటికుడివేనోయ్. నీకు సాజ్జం కాదా? బలే వానివోయ్! మొత్తం మీన కర్నపుబుద్ధి పోనిచ్చుకోలే.'' ఘొల్లున నవ్విండు.

---
59 వచ్చారు

నరారి కిందికి తల ఆల్సుకొని తల గోకిండు:

"గదీ సంగతిని సూటిగ సెప్పరాదోయ్.?'' అగ్గిపుల్ల గీసిండు.

"ఏదో మీదయ.'' నరారి.

''నాన్చకోయ్. నా సంగతి నీకు తెల్సుగద పదిహేను నూర్లు" సుట్టపొగ ఊదిండు.

నరారి మాట్లాడలే—

"గదే నాన్చద్దన్న.... ఇంకో అయిదునూర్లు" కుర్సిల్నుంచిలేసి నిలబడ్డడు లక్ష్మారెడ్డి. ఎంకటరెడ్డి రెండు వేల రూపాయలు నరారిసేతి కిచ్చిండు.

నరారి మీసాల సందుల నవ్వు.

ఆ మాపటికే లక్ష్మారెడ్డి ఎల్లిపోయిండు.

* * *

7

"నీ యక్క పందులెక్కన్నుంచి అత్తన్నయి: నాత్రి ఉంచెడు జొండ్లకు కొట్టినయ్. రేపు పెరడి కోసెయ్యాలె-పులిపచ్చి ఉన్నదనుకుంటే పందులు దక్కనిత్తలేవ్..." అడివిపంది కొట్టిన కర్రల ఏరుకుంట రంధి పడ్తండు కొంరడు.

దట్ట మీనికచ్చి పంటకచ్చిన మక్క పెరట్కెల్లి సంబురంగు సూసిండు. కిందికి పడి నోట్లె కచ్చిన మీసాల కొరికి ఏందో గాపుకమచ్చి ఎడుమసేత మీదికి తిప్పిండు.

దూరంగ దట్టపొంట రాజిగాడు దున్నపోతుల మేపుతండు. కొంరడు అడుగేసిండు. కాలుకు ముల్లుకుచ్చింది.

560

"నీయవ్వ కడుపుగాల బగ్గనే కుచ్చినవ్... నీపన్జెప్పుతుండు." మేటకా న్నుంచి గొడ్డలి పట్కచ్చి మొదట్లకు రేగు తుట్టెను కొట్టేసిండు.

మల్లి గుడిసె ముంగట కూకుండి పచ్చికంకులు ఒలుత్తంది...

కొంరడు అనుకోకుంట పల్లె కెల్లి సూసిండు.

పంతులునరారి ఎంకటరెడ్డి, పోశాలు, నర్సయ్య, కిట్టయ్య ముంగట అత్తరుల. ఆశ్నెనుక పది వదిహేను మంది తన పెరట్కెల్లి[60] అత్తన్నట్టు కన్పించింది. గొడ్డలి భుజాన పెట్కొని భీరిపొయ్యి సూసుకుంట నిలబడ్డడు.

ఎనకచ్చేటోల్లంత దొరోరి పాలేరోల్లు.... సేతుల్ల బరిసెలు కట్టెలు వున్నయి.

పెద్దొర ఎంకటరెడ్డి కొంరని కెదురుంగచ్చి నిలబడ్డడు.

కొంరని ముఖంల రంగులు మారినయ్...

"కొంరా.?" 'కన్న కొడుకును బుదుగరిచ్చినట్టు పిలిసిండు.?"

"ఏంది బాంచెన్?" కొంరడు స్నైతి సూసిన గొడ్డు వవుతిగ.

"ఈ పెరడి ఎవ్వల్నడిగి దున్నినవ్? ఇది నా కంచెల్ది..." పొన్ను కర్రె పెరటమీనికెల్లి తిప్పి సూటిగ సెప్పిండు.

సంగతేందో కొంరనికి తెల్సింది.... అని ముఖంల భీతిపొయ్యి ఎటకారం అచ్చింది.

"దొరా! ఇదినీ కంచెల్దా? పంతులోరినడుగ్సురి. మీముంగట్నే ఉన్నడు." నరారి పంతులుకెల్లి ఏలు పెట్టి సూయించిండు.

"ఔనరికొంర. ఆనాడు కాయితాలు సూడకుంట నిన్ను దున్ను కొమ్మన్న... ఇది దొరోరి కంచె నంబర్లున్నది. అయిన నిన్ను రెండేండ్లకో మూడేండ్లకో దున్ను కొమ్మన్న గని ఎల్లకాలముంచుకొమ్మన్ననా?" నరారి ముఖం సిట్లించుకుంటు అన్నడు.

---

60 పెరడు వైపుగా

కొంరని గుండె బత్తిపెట్టిన బండోలె పగిలింది. సాన సేపటిదాక ఆని గుమ్మిలనుంచి మాటెల్లలే... అటెనుక ఆని కండ్లు సింత నిప్పులయినయ్... అంగిలేని ఆని సాతి ఎగిరెగిరి పడ్డది.

''నర్సయ్య పటేలా! మీరు గుడుక అదే మాటంటర?'' ఆని గొంతులో కాఠిన్యం.

"ఔనాలి కొంర..." ముగ్గురు ఒక్కసారే అన్నరు. నాయం[61] సెప్పె పెద్దమనుసులు!...

రాజిగాడు, మల్లి, కడుమ[62]ఇద్దరు పోరగండ్లు అక్కడికి చేరిర్రు.

''అంటే తమరు పెరడు కోస్క పోనచ్చిర్రా?" అందరి ముఖాల్లలకు సూసుకుంట అన్నడు.

"లంజకొడుక ...నీయవ్వన్దెం... కావురమచ్చిందా?" ఎంకటరెడ్డి ఇహ లాభంలేదని–బెదిరించటాన్కి కాలుసెప్పు ఊడ దీకిండు,

''ఎంకటరెడ్డీ! మాటలు జాగర్తగ రానీయ్... ఎవ్వడనుకొని మాట్లాడ్తన్నవ్.?" గొడ్డలి ఆని సేతుల మెరిసింది.

ఎంకటరెడ్డి సేతుల్ల సెప్పు కిందేసిండు.

''అరే...అంకా, దుర్గా, సమ్మా, కొండా, మీరంత నా పెరడు కోయటాన్కచ్చిర్రా? ఇజ్జత్ లేదు. దుర్గా, నీ ఉన్న రెండు దొయ్యలు సావుకారి కిట్టయ్యకు ఉప్పు పప్పుకింద ముట్టసెప్పి దొరోరి కాల్లు నాకుతన్నవ్ ఇంకా సాలలేదా? కొండా! నీ ఈపంత పిగుల గొట్టింది మతికిలేదు. దుర్గా! నీపెండ్లాన్ని దొరోరు ఖరాబు చేత్తే ఆ తప్పుకు కులపోల్లు నిలేత్తే అగ్గెనగాండ్ల గుడిసమ్మి దండుగగట్టింది యాదికిలేదు. ఎందుకురా నానోటి మీని కెల్లి సెప్పిత్తరు.? దొర మీన మీకు నిజంగ పేమున్నదారా? ఈ దొర– ఈ పటేండ్లు కాలు మీన

61 న్యాయం 62 మిగతా

562

కాలేసుకొని తింటాన్కి- పుట్టంగనే ఐమ్మతోటి రాయిచ్చుకచ్చిరాని. మనం.. ఈల్ల సచ్చిన గొడ్ల ఈడ్సేసుకుంట ఈల్లపాదాల కింది మట్టి తాకుతే తన్నులు తినుకుంట- మురిగిపోయిన గొడ్లను కోస్క తినుకుంట ఐతుకాల్నా? ఆరుగాలము ఎండల, సలిల, ముసురుల్ల శరీరాన్ని మాడిసి, నాన్సి కట్టబడితె మనకేమొ తింటాన్కి గింజలు దొరకయ్...కట్టము సేయించుకొని కూలిగింజ లెగబెత్తరు మాట్లాడితె దండుగ తీస్కుంటరు.... ఇదేనారా నాయం...?... మీకందరికి తెలువదారా? మీరంత నన్ను ఊల్లెనుంచిఎల్లగొట్టిర్రు... ఇన్నిరోజులు ఉపాస ఉండి,ఉప్పిడుండి-ఈ అడివిని పెరతు సేస్కున్న... ఎవ్వనయ్యసొమ్ము నాకిచ్చిర్రు?సెప్పుర్రి.... నేనెవ్వల ఇల్లన్న కట్టుకచ్చిన్నా? దోసుకచ్చిన్నా? ఈ నరారి పంతులు అగ్గిన గాండ్ల డెబ్బయి రూపాలు తీస్కొని పదిరోజులు కట్టెలు కొట్టిచ్చుకొని... "నరారి పంతులూ! తూ ఏం జెల్మమునీది! అడుక్కుంటె ఇంకియ్యక పోదునా? నీ కంటె దున్నపోతునయం.'' కొంద్రకిచ్చి ఐట్టమీన ఊంచిండు.

నరారి పంతులు సెప్పిసిరిండు. కొంరని నొసలుకు తాకింది-బొడుసచ్చింది.

ఎడుమ సేత పుసికి సూస్కున్నడు...కొంరడు ఊగిపోయిండు.

''మంచి మాటకు సెప్పుతన్న... పోండి నా పెరట్కానుంచి పోండి.... లేకుంటె నేనేం సేత్తనో నాకె తెలువదు'' కొంరడు గొడ్డలి భుజాన పెట్టి ఉగ్గ నర్సిమ్మ సామి రూపం దాలిసిండు.

'సూత్తరేందా! అన్ని ఇరిసికట్టేయిర్రి...'' దొర పాలేరోల్ల కెల్లి సూసిండు

"కట్టేత్త రారా? కట్టేయాలిసింది- నన్నుకాదుర ఈల్లను..." అయిదుగురి దిక్కు ఏలుపెట్టి సూపిండు... "ఈల్లయిదుగురు, జెనిగెల[63] వవుతుగ పీలుసుక తింటన్న ఈల్లు, మాదిగి గూడెంల ఒక్కని శలీరంల మాంసమున్నదారా? ఆ మాంసమంత ఈల్లకున్నది..... మన మెంతమంది మున్నము? ఇంతమంది ముండి... ఈల్లు... మనల్ని తూ..., ఈల్లు సెప్పితె మనం మనం తన్నుకొని సావాలె- దూరంగ నిలుసుండి ఈల్లు నవ్వుతరు. అంకన్నా? దుర్గన్నా-కొండన్నా? మీఅందరికి నేను బుద్దెరిగి నప్పన్నుంచి ఏమన్న పాపం జేసిన్నా నరా?... కులంలేదని గూడెంల నుంచి ఎల్లగొత్తిరి.. నా మానాన నేను అడివి

---

63 జలగల వలె

కచ్చి బతుకుతంటి, అట్లయిన బతుక నియ్యర్రా?..." కొంరని కంఠం జీరవోయింది.

"సూత్తరేముర్రా?"దొరోరు గద్దరాయించిండు.

పాలేరోల్లంత ఒకల ముఖా లొకలు సూసుకున్నరు. కొంరడు సెప్పిన దాంట్లఆల్లకుఅబద్దమేమీ కన్పించలే. ఇన్నేండ్లు తన్నినదొర తిట్టినదొర—...పెండ్లాలను ఖరాబుసేసినదొర— అంతటిదొరను ఎదురించలేక కుమిలిపోయిర్రు. కొంరడు గొడ్డలి భుజాన పెట్టుకొని ఎదురిత్తండు. ఇప్పుడు కొంరన్ని ఇరిసి కట్టేత్తె రేపుదుర్గన్ని, కొండన్ని... ఇట్లా అందర్ని కట్టేసి తంతండు...

పాలేరోల్లు సప్పుడు చేయకుంట నిలబడ్డరు.

"లంజకొడుకు లారా!... మీకు..." పొన్నుకర్ర నెత్తిండు ఎంకటరెడ్డి ఏమనుకున్నడో ఏమో?- మల్ల దించిండు.

దొరకు ముచ్చెమటలు పోసినయ్- గుండె జెప్పజెప్పకొట్టుకున్నది... ఈ మాదుగులంత సెప్పు కింది నల్లులనుకున్నడు. ఇప్పుడుతేల్లయి పోయిర్రు. "బలవంతంబగు సర్పము చలిచీమల చేతజిక్కి చావదె సుమతీ..." సిన్నప్పుడు సదువుకున్న పజ్జెం. ఇప్పుడేంసేయాలే?... జాంచెలు, మాదుగులు ఏకమయిర్రు కొంరనికెల్లి చేరిర్రు. ఇన్నేండ్లుగ ఎదురులేకుంట సాగుతన్న దొరతనం-ఓడి పోతంది...ఏంసేయడం?...

పోశాలు, కిట్టయ్య, నరారి మాటలు రాక సూత్తర్రు.

అంకని సేతుల కొడవలి గుంజుకున్నడు. పెరట్ల కడుగుపెట్టిండు. ఎనకకు, పోతే మాదిగోల్లు, పాలేరోల్లు.

"రెడ్డీ..." గాండ్రిచిండు కొంరడు.మనిసిఊగిపోతండు-సేతులగొడ్డలి

"మిమ్ములందరిని నరికి ఈ దట్టమీన కుప్పలు పెడుత, అవెనుక నా పెండ్లాన్ని, పోరగాండ్లను నరికి నేను సత్త... ఈపెరడిబొబ్బిలి గావాలె" గొడ్డలి గాలిల తిప్పిండు.

ఎంకటరెడ్డి ఆగి ఖండవతోటిముఖంమీని సెమేట తుడుసుకున్నడు... అడుగు ముంగటికేసిండు.

కొంరడు దబదబ దట్టమీనికెల్లి వెంకటరెడ్డి కెల్లి నడిసిండు. దొరోరి సాతిమీని లాలిసిని ఎడుమ సేతపట్టి ఒక్కసారి కుదిచ్చిండు.

రడ్డి కొడవలి పైకిలేపిండు, గొడ్డలితోటి ఒక్క దెబ్బ కొడవలి [illegible]

కొట్టిండు- సెయికి దెబ్బతాకకుంట- కొడవలి పోయి పెరట్ల బడ్డది...కొంరని దవుడమీన గుద్దిండురెడ్డి...

కొంరడు పులోలె రెచ్చిపోయిండు.... గొడ్డలి పారేసి ఈడిసి దవుడ మీన గుద్దిండు. దవడ పండ్లూసినయ్. నోటినిండ నెత్తురు.

రెడ్డి పాలేరోల్ల కెల్లి ఆశగ సూసిండు. పాలేరోల్లు ఊగుతర్రు.. కాని అడుగు ముందుకెయ్యలే.

నర్సయ్య, పోశాలు, కిట్టయ్య, నరారి ఇంటి తొవ్వ బట్టిర్రు.

రెడ్డికి దుఃఖమచ్చింది... కాని ఏంజేత్తడు? కొంరడు దొరోరిని ఈడుసు కచ్చిదట్ల ఆవలికి గట్టిగ నూకిండు. దొరోరు బొక్కబోర్ల పడ్డడు. దొరోరు- ఇన్నేండ్లు గరీబోల్ల తోలు పికుల గొట్టిన దొరనొసలు సిట్లింది.

ఇగ లాభం లేదని ఎనక్కు సూడకుంట లేసి ఉరుకుతండు...

మాదిగి కొంరడు గెలిసిండు.... మాదిగోళ్ళె గెలిసిర్రు.

"అంతా, కొండా, దుర్గా, మల్ల ఈ పెరడు దట్ట తొక్కకుర్రి. మతి కుంచుకోర్రి. ఈ దొరలు కూకుంటె తొక్కుతరు- అంగితె ఎక్కుతరు- నిల బడితె మొక్కుతరు. రాయే మల్లి'' మల్లి రెక్కబట్టుకొని గుడిసెకెల్లి నడిసిండు. పెద్ద పెద్ద అడుగులేసుకుంట.

పాలేరోల్లకు అట్లా గుడిమెట్టు కెల్లిపోతన్న కొంరడు గుడి మెట్టంత ఎదిగి నట్టనిపించింది.

పల్లె కెల్లి మరిలిర్రు, ముంగట పోతన్న నర్సయ్య, పోశాలు, కిట్టయ్య నరారి, ఆన్నెనుక గోసె ఈసి పోంగ రాల్లల్ల బడి ఉరుకుతన్న పెద్దార- సీమల వవుతుగ[64] అనిపిచ్చిర్రు.

ఎదురు తిరిగితే దొరలంతా కాయితం పులులే. కాని.... కొంరడు ఒక్కడే ఎదురు తిరిగితే లాభం?

(అయిపోయింది)

(ఈ కథలోని పాత్రల పేర్లూ,సంఘటనలూ కేవలం కల్పితం. ఎవరినీ వుద్దేశించి రాసినవి కావు. -రచయిత)

ఈ కథపై పాఠకుల అభిప్రాయాలను ఆహ్వానిస్తున్నాం.

సం॥

---

64 చీమల వలె